

Vetenskaplig imperialism eller respekterade revir?

JAN TULLBERG

REPLIK Den avgörande skillnaden mellan min uppfattning och den som förespråkas av Robin Douhan och Staffan Vahlquist (2007a, 2007b) är att de efterlyser mer ”lyhördhet” för en disciplin eller paradigms utvärdering av den egna prestationen medan jag förespråkar skepticism mot krav på respekt för provinsiala uppfattningar. Vetenskaplig imperialism implicerar just lansering av utsocknes teorier. Jag har invändningar mot utsagan ”[a]tt granska andras forskning relativt ens egna sanningskriterier är en form av relativism som vi tycker att man i klarhetens namn bör motverka” (Douhan och Vahlquist 2007b, s 86). Problemet är det motsatta, att en grupp bekräftar de egna teorierna med egna högst relativa sanningskriterier.

Vilka är då de mer universella jämförelsekriterier som Douhan och Vahlquist efterlyser? Låt mig tydliggöra utifrån det exempel som redan tagits upp i vår diskussion, nämligen psykoanalys (Tullberg 2007; Douhan och Vahlquist 2007b). Dess relativa popularitet är inget bevis för dess sanningsvärde, utan populariteten har snarast undergrävt teorin genom att den har bidragit till en omfattande praktik som kan utvärderas. Med termer som genomslag och kraft avser jag frågan om de variabler som en teori har som oberoende variabler (förträngt minne) också har en verklig effekt på den beroende variabeln (patienters mentala hälsa). En teori som visar hur man kan förändra en inputvariabel (exempelvis psykoanalytisk träning av psykologer) och uppnår bättre resultat visar en reformistisk kraft. Man förstår inte bara ett fenomen, utan teorin ger också

verktyg att skapa ett förbättrat resultat. Psykoanalysen har uppnått popularitet och detta kan delvis gottskrivas den s k tredje uppgiften; att förmedla teorin till gemene man. Problemet ligger inte här utan i dåliga resultat. Lite schematiskt bottnar kritiken mot psykoanalys i att teorin är cirkulär och inte falsifierbar. De reformistiska anspråken har inte heller styrkts; patienter som genomgår psykoanalys borde visa en större benägenhet att bli friska. Den som är ”lyhörd” för psykoanalytiska prestationer kommer till slutsatsen att teorin är riktig ”utifrån de kriterier som tillämpas just där”, och med mycken välvilja kan misslyckanden alltid hänföras till ”praktiska omständigheter”. Enligt min uppfattning bör man i stället använda generella kriterier för att uppnå mer rättvisande domslut.

Självständiga riksbanker är en reform som stöds av den ekonomiska forskningsdisciplinen och som nu blir allt populärare bland politiska beslutsfattare. Ett avgörande kriterium för teorin blir utfallet i verkligheten. Om utfallet inte visar på någon positiv effekt kan detta leda till ökat intresse för nya teorier. Ekonomer kan som grupp fortsätta att anse att detta är den teoretiskt bästa lösningen, och irriteras sig över exempelvis förslag från statsvetare utifrån politisk teori. Jag menar att det är värdefullt med teorier som går över revirgränserna. En sådan inställning leder till viss ödmjukhet vad gäller ekonomernas förvaltning av de egna frågorna, men också till en benägenhet att pröva en ekonomisk ansats inom ett bredare område.

REFERENSER

- Douhan, R och S Vahlquist (2007a), ”Imperialism grundad på missförstånd”, *Ekonomisk Debatt*, årg 35, nr 1, s 62-65.
- Douhan, R och S Vahlquist (2007b), ”Relativister? Det beror på vad man menar”, *Ekonomisk Debatt*, årg 35, nr 2, s 86-87.
- Tullberg, J (2007), ”Svar till Jakobsson samt Douhan och Vahlquist”, *Ekonomisk Debatt*, årg 35, nr 1, s 65-68.

Jan Tullberg är docent vid Handelshögskolan i Stockholm. jan.tullberg@hhs.se